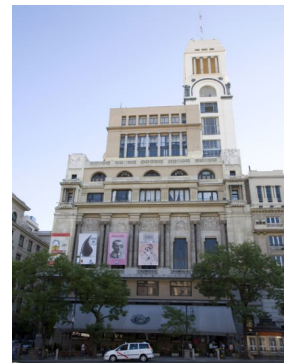

Het bloedbad van Madrid, 1936

De Volkstribunalen of *checas*

Aan de vooravond van het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog waren er in de drie, door het linkse Volksfront beheerste grote Spaanse steden, Madrid, Barcelona en Valencia, tal van zogenaamde *checas* actief. *Checas* waren volkstribunalen die burgers of militairen met verdachte - lees rechtse - sympathieën ondervroegen en berechtten. Het begrip *checa* dateert uit de tijd van de Russische omwenteling in 1917 toen daar tribunalen met die naam werden opgericht ter bestrijding van contrarevolutionaire elementen. In Spanje opereerden rond 330 van deze *checas*, waarvan alleen al in Madrid 225. Sommige ressorteerden rechtstreeks onder de Spaanse regering, maar in feite had elke bij het Volksfront aangesloten beweging haar eigen tribunalen. De bekendste is de *Checa de Bellas Artes*, oorspronkelijk gevestigd in de kelder van het gebouw waarin de *Círculo de Bellas Artes* (kring voor schone kunsten) was gevestigd. Deze *checa* opereerde als het *Comité Provincial de Investigación Pública*, ingesteld door Manuel Muñoz Martínez, toenmalig hoofd van de Veiligheidsdienst (*Dirección General de Seguridad*). Van rechtspreken door de *checas* was in feite geen sprake. Mensen werden opgepakt op vage aanwijzingen en er zijn vrijwel zeker duizenden standrechtelijk geëxecuteerd. Soms luidde de uitspraak "vrijlating" waarna de verdachte bij het verlaten van het gebouw alsnog werd aangehouden en omgebracht.

Vijfde Colonne

Dit recht van de straat heerste ook in de gevangenis van Madrid, waar duizenden sympathisanten van rechts werden vastgehouden. Zij vormden voor de militaire opstandelingen, die onder leiding van Franco in vier legercolonnen de hoofdstad dicht genaderd waren, de zogenaamde vijfde colonne, waarvan verwacht werd dat zij bij de verovering van de stad een rol zou kunnen spelen. Dit was ook de vrees van Michael Koltsov, correspondent voor de Russische krant de *Pravda* in Spanje, maar achter de schermen een man met veel macht die de Spaanse regering adviseerde op instigatie van de Russische communistische partij. Koltsov, die meermalen de linkse regeringsleiders erop gewezen heeft dat deze vijfde colonne

Michael Koltsov
1989 - 1940 of 1942

een groot gevaar vormde, drong sterk aan op evacuatie van deze gevangenen. Begin november werd de situatie in Madrid zo nijpend, dat de regering besloot de stad te verlaten en naar Valencia te vluchten. Vrijwel iedereen was van mening dat de hoofdstad elk moment in handen kon vallen van de opstandelingen. In de loop van de avond van 6 november 1936 was het zover, de regering vertrok en liet Madrid achter in handen van de *Junta de Defensa de Madrid* die als opdracht kreeg de stad tegen elke prijs te verdedigen. Deze Junta was samengesteld uit vertegenwoordigers van alle partijen die de regering vormden en stond onder leiding van generaal Miaja, niet bepaald een briljant bestuurder, maar die gelukkig kon beschikken over een aantal competente bevelvoerders zoals luitenant-kolonel Rojo die een grote rol

heeft gespeeld in de uiteindelijk succesvolle verdediging van de stad. Niet onbelangrijk daarbij was overigens dat de complete aanvalsplannen van de opstandelingen werden aangetroffen op een dode officier, wat betekende dat Rojo precies wist op welke plaatsen hij zijn verdediging moest concentreren.

José Miaja
1878 - 1958

Executies in Paracuellos en Torrejón

Leden van de Junta de Defensa werden verantwoordelijk gesteld voor het beheer van portefeuilles als Bevoorrading, Oorlog, Oorlogsindustrie e.d. De zorg voor de openbare orde werd in handen gelegd van Santiago Carrillo Solaris, lid van de *Juventudes Socialistas Unificadas* (jongerenbeweging van de socialistische en communistische partij), opgericht in

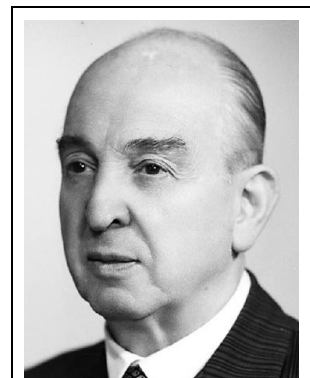
Santiago Carrillo
1915

maart 1936. Santiago Carrillo, die het lidmaatschap van de communistische partij had aangevraagd, was toen nog maar eenentwintig jaar oud, maar werd algemeen beschouwd als een zeer groot talent. Hij kwam direct in actie, trof maatregelen om de wandaden van de checas te bestrijden en maakte een einde aan het illegale wapenbezit onder burgers. Tevens riep hij de *Servicios de Investigación y Vigilancia* ofwel de Onderzoeks- en Bewakingsdienst in het leven die verantwoordelijk werd gesteld voor de behandeling van gevangenen, zoals het handhaven van de gang van zaken in de gevangnissen, het transport van gevangenen etc. Dat waren goede maatregelen, maar ze

voorkwamen niet dat er in de gevangnissen gedurende de maanden november en december grove onregelmatigheden voorkwamen die hebben geleid tot het grootste bloedbad aangericht door de "Rojos", de roden die zich bedreigd voelden door de aanwezigheid van de zogeheten vijfde colonne. Dit bloedbad wordt aangeduid als de *Matanza de Paracuellos y Torrejón*, twee plaatsjes die iets ten oosten van Madrid, vlakbij het huidige vliegveld Barajas, liggen en waar een slachting werd aangericht onder de gevangenen, de leden van de Vijfde Colonne. Deze slachtpartijen begonnen op 7 november 1936, daags na het vertrek van de regering naar Valencia. Onder het mom van transportatie naar andere locaties buiten Madrid (het idee van Koltsov) werden gevangenen in bussen gestouwd, naar Paracuellos en Torrejón gebracht waar zij werden omgebracht en begraven. Aangenomen wordt dat daarbij tenminste 2400 mensen zijn omgekomen.

Rode engel

De terreur hield op met de benoeming van de anarchist Melchor Rodríguez García tot Directeur-Generaal van de gevangnissen van Madrid. Hoewel gevreesd werd dat de situatie onder een anarchist wel eens zou kunnen verslechteren, pakte deze benoeming heel anders uit. Melchor Rodríguez kende de gevangenis van binnenuit - hij had gevangengezeten onder de dictatuur van Miguel Primo de Rivera - en ontpopte zich als een buitengewoon humaan man die onmiddellijk een einde maakte aan alle onregelmatigheden en wandaden. Vandaar dat hij de bijnaam kreeg van *Ángel rojo* (rode engel).

Melchor Rodríguez
1893 - 1968

Verantwoordelijkheden

Wie verantwoordelijk kan worden gesteld voor de *Matanza de Paracuellos y Torrejón* is niet met volle zekerheid te zeggen. Santiago Carrillo, die in 1960 benoemd werd tot Secretaris-Generaal van de Spaanse communistische partij en na de dood van Franco een rol speelde in de Eurocommunistische beweging, heeft altijd ontkend er de hand in te hebben gehad en ook over de precieze rol van zijn naaste medewerkers bestaat geen absolute zekerheid. Maar het feit dat het afvoeren en executeren van de gevangenen een vooraf geplande actie moet zijn geweest (zoiets vereist nu eenmaal de medewerking van veel mensen en logistieke middelen) én dat Santiago Carrillo veel communisten op sleutelposities had benoemd, maakt de conclusie dat de communistische partij een rol heeft gespeeld vrijwel onontkoombaar.

Willem Peeters, 14 december 2009